

BIODIVERZITA, VYUŽÍVANIE PÔDY A LESNÉ HOSPODÁRSTVO

Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji, ktorá sa uskutočnila v roku 1992, predstavuje vďaka prijatiu Dohovoru o biologickej diverzite významný krok vpred v snahe o ochranu biodiverzity a prírody. EÚ zohráva na medzinárodnej úrovni dôležitú úlohu pri hľadaní riešení otázok týkajúcich sa straty biodiverzity, zmeny klímy a ničenia tropických dažďových pralesov. EÚ sa v roku 2011 zaviazala, že do roku 2020 zastaví stratu biodiverzity a degradáciu ekosystémových služieb v EÚ. Stále nesplnené zostávajú ďalšie ciele stanovené v smernici o biotopoch alebo v Dohovore o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES). Očakáva sa, že celosvetová Parížska dohoda o zmene klímy, ktorá bola dosiahnutá v decembri 2015 a ktorej cieľom je zmiernenie účinkov zmeny klímy, a následné právne predpisy EÚ na vykonávanie tejto dohody budú mať v nasledujúcich desaťročiach pozitívny vplyv na zachovanie biodiverzity a lesov. Od roku 1992 predstavuje program LIFE najdôležitejší finančný nástroj na ochranu biodiverzity a lesov v EÚ.

PRÁVNY ZÁKLAD

Článok 3, článok 11 a články 191 až 193 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

VŠEOBECNÝ KONTEXT

Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji (UNCED), ktorá sa uskutočnila v roku 1992 v Riu de Janeiro, viedla k prijatiu Rámcového dohovoru o zmene klímy a Dohovoru o biologickej diverzite, ako aj Deklarácie z Ria, vyhlásenia o zásadách ochrany lesov a programu Agenda 21. Dohovor o biologickej diverzite dopĺňajú dva hlavné protokoly: Kartagenský protokol o biologickej bezpečnosti, ktorý bol prijatý v roku 2000 a nadobudol platnosť v roku 2003, sa usiluje o ochranu biodiverzity pred potenciálnymi rizikami, ktoré predstavujú živé modifikované organizmy a ktoré sú výsledkom moderných biotechnológií, a Nagojský protokol o prístupe a spoločnom využívaní prínosov, ktorý bol prijatý v roku 2010, platnosť nadobudol v roku 2014 a má za cieľ vytvoriť väčšiu právnu istotu a transparentnosť tak pre poskytovateľov, ako aj pre používateľov genetických zdrojov. Valné zhromaždenie OSN vyhlásilo rok 2010 za rok biodiverzity. V správe s názvom Prehľad stavu globálnej biodiverzity č. 3, ktorú uverejnil sekretariát Dohovoru o biologickej diverzite, sa však uvádza, že cieľ v oblasti biodiverzity na rok 2010 nebol splnený. Zmluvné strany Dohovoru o biologickej diverzite prijali na svojom stretnutí, ktoré sa konalo v roku 2010 v Nagoji (prefektúra

Aichi, Japonsko), okrem iného aj prepracovaný strategický plán vrátane cieľov v oblasti biodiverzity z Aichi: ako súčasť strategického plánu pre biodiverzitu na obdobie 2011 – 2020 sa stanovilo 20 ambiciózných cieľov rozdelených do piatich strategických cieľových oblastí na dosiahnutie ochrany biodiverzity do roku 2020.

Podľa odhadov Programu OSN pre životné prostredie (UNEP) už z územia určitých európskych krajín úplne vymizlo až 24 % druhov živočíchov patriacich do skupín, ako sú motýle, vtáky a cicavce. Podľa údajov, ktoré od roku 2007 uverejnila Medzinárodná únia na ochranu prírody (IUCN), je v Európe ohrozených 23 % obojživelníkov, 19 % plazov, 15 % cicavcov a 13 % vtákov. EÚ je zmluvnou stranou týchto dohôrov: Ramsarský dohovor o zachovaní mokradí (február 1971), Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES) (marec 1973), Bonnský dohovor o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov (jún 1979), Bernský dohovor o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť (1982), Dohovor o biologickej diverzite z Ria de Janeiro (jún 1992) a týchto regionálnych dohôrov: Helsinský dohovor o ochrane morského prostredia oblasti Baltského mora (1974), Barcelonský dohovor o ochrane Stredozemného mora (1976) a Dohovor o ochrane Álp (1991). EÚ je takisto viazaná Aarhuským dohovorom (1998), ktorým sa zabezpečuje prístup verejnosti k informáciám o životnom prostredí, účasť verejnosti na rozhodovacom procese a prístup k spravodlivosti.

Medzinárodné úsilie o zníženie emisií skleníkových plynov sa vynakladá na základe Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy (UNFCCC). Kjótsky protokol k UNFCCC zaväzuje rozvinuté krajiny k zníženiu množstva emisií skleníkových plynov do roku 2020. Zmluvné strany UNFCCC prijali v decembri 2015 Parížsku dohodu – právne záväznú dohodu o zmene klímy, ktorá sa vzťahuje na všetky krajiny a jej cieľom je obmedziť globálne otepľovanie výrazne pod 2 °C a pokračovať v úsilí udržať sa pod úrovňou 1,5 °C. V rámci UNFCCC poskytuje iniciatíva REDD+ nástroje na boj proti odlesňovaniu a degradácii lesov v tropických oblastiach. Okrem toho sa v Parížskej dohode, ktorá bola prijatá v rámci UNFCCC, poukazuje aj na rozhodujúcu úlohu, ktorú pri dosahovaní dlhodobých cieľov v oblasti zmiernenia zmeny klímy zohráva problematika využívania pôdy.

CIELE A DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

A. Akčné plány v oblasti biodiverzity

V máji 2006 prijala Komisia oznámenie s názvom Zastavenie poklesu biodiverzity do roku 2010 – a v nasledujúcich rokoch: Trvalo udržateľné ekosystémové služby v prospech ľudstva, ktoré zahŕňalo akčný plán EÚ na dosiahnutie potrebnej ochrany biodiverzity. Keďže bolo nepravdepodobné, že EÚ sa podarí do roku 2010 dosiahnuť cieľ zastavenia straty biodiverzity, prijala Komisia v júni 2011 novú stratégiu, ktorej zámerom je „zastaviť do roku 2020 stratu biodiverzity a zhoršovanie ekosystémových služieb v EÚ a obnoviť ich [...] a zároveň zvýšiť príspevok EÚ v boji o zastavenie straty biodiverzity na celom svete“. V decembri 2011 Rada schválila stratégiu EÚ do roku 2020 týkajúcu sa biodiverzity vrátane týchto šiestich cieľov: úplné vykonávanie právnych predpisov EÚ v oblasti ochrany prírody s cieľom chrániť biodiverzitu, zlepšenie ochrany ekosystémov a intenzívnejšie využívanie zelenej infraštruktúry, udržateľnejšie poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo, lepšie riadenie populácií rýb,

prísnejšie kontroly invázných nepôvodných druhov a vyšší príspevok EÚ k zamedzeniu straty biodiverzity v celosvetovom meradle. Okrem cieľa na rok 2020 sa v novej stratégii EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020 vymedzuje vízia do roku 2050, a to aby „biodiverzita Európskej únie a ekosystémové služby, ktoré poskytuje – jej prírodné bohatstvo – boli chránené, ocenené a primerane obnovené do roku 2050 pre vnútornú hodnotu biodiverzity a ich zásadný príspevok k blahobytu ľudí a hospodárskej prosperite a aby sa tak zabránilo katastrofálnym zmenám spôsobeným stratou biodiverzity“.

B. Ochrana prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín

Smernicou o biotopoch (smernica 92/43 o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín, ktorá bola zmenená smernicou 97/62,) sa vytvorila európska sústava Natura 2000. Zahŕňa „lokality s európskym významom“ či „osobitne chránené územia“, ktoré určili členské štáty, a „osobitne chránené územia“ klasifikované podľa smernice 79/409 o ochrane voľne žijúceho vtáctva. S celkovou rozlohou viac ako 850 000 km² je v súčasnosti najväčšou súvislou sústavou chránených lokalít na svete. Cieľom smernice o biotopoch je najmä presadzovanie ochrany biodiverzity pri zohľadnení hospodárskych, spoločenských, kultúrnych a regionálnych požiadaviek. Zmenená smernica o ochrane vtáctva (2009/147) zahŕňa ochranu, správu a kontrolu (voľne žijúceho) vtáctva vrátane pravidiel udržateľného poľovania.

C. Invázne nepôvodné druhy

Jeden zo šiestich cieľov stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020 predstavujú prísnejšie kontroly invázných nepôvodných druhov. Invázne nepôvodné druhy spôsobujú v EÚ každoročne škody dosahujúce miliardy EUR, a to nielen na ekosystémoch, ale aj na plodinách a hospodárskych zvieratách, pričom narúšajú miestnu ekológiu a vplývajú na ľudské zdravie. Kľúčovým prvkom nariadenia č. 1143/2014 o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov je zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie. Cieľom tohto nariadenia je prostredníctvom prevencie, včasného varovania a rýchlej reakcie chrániť pôvodnú biodiverzitu a minimalizovať a zmierňovať vplyv takýchto druhov na ľudské zdravie a hospodárstvo. Členské štáty budú musieť predovšetkým vytvoriť systémy dohľadu a akčné plány.

D. Prístup a spoločné využívanie prínosov

Po prijatí Protokolu z Nagoje o prístupe a spoločnom využívaní prínosov Komisia v októbri 2012 predložila návrh s cieľom stanoviť záväzné požiadavky týkajúce sa prístupu ku genetickým zdrojom v krajine pôvodu a zabezpečiť, aby sa tieto prínosy spravodlivo a rovnocenne spoločne využívali. Dohoda medzi Parlamentom a Radou viedla k prijatiu nariadenia č. 511/2014. Podľa tohto nariadenia možno genetické zdroje a tradičné poznatky súvisiace s takýmito zdrojmi prenášať a používať iba v súlade s podmienkami, na ktorých sa vzájomne dohodli používatelia (podniky, súkromní zberatelia a inštitúcie) a orgány krajiny pôvodu.

E. Využívanie voľne žijúcich živočíchov a rastlín a obchod s nimi

Dohovor CITES upravuje medzinárodný obchod, konkrétne (opätovný) vývoz a dovoz živých a mŕtvych zvierat a rastlín a častí a derivátov z nich, a to na základe

systému povolení a osvedčení. Prostredníctvom základného nariadenia č. 338/97 o ochrane voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi sa ciele, zásady a ustanovenia dohovoru CITES vzťahujú aj na právne predpisy EÚ. Každá zmena zoznamu druhov uvedených v prílohách k nariadeniu Rady č. 338/97, napr. na účely vykonania rozhodnutí o zaradení na zoznam prijatých konferenciou zmluvných strán dohovoru CITES, sa vykonáva prostredníctvom vykonávacieho nariadenia Komisie, akým je napr. nariadenie Komisie č. 865/2006, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá vykonávania nariadenia č. 338/97 a ustanovenia CITES. Nedávnym príkladom je vykonávacie nariadenie Komisie 2017/1915, ktorým sa zakazuje dovoz exemplárov určitých druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín do EÚ.

F. Biodiverzita vo vzťahu k dobrým životným podmienkam zvierat

Smernica 1999/22 stanovuje minimálne normy pre chov živočíchov v zoologických záhradách a starostlivosť o ne a posilňuje úlohu zoologických záhrad v rámci ochrany biodiverzity, pričom zoologické záhrady si zachovávajú svoju úlohu v oblasti vzdelávania a výskumu. Komisia iniciovala akčný plán na ochranu a dobré životné podmienky zvierat na roky 2006 – 2010 ([COM\(2006\)0013](#)), aby tak podporila zásadu nahradenia, zníženia a zdokonalenia využívania zvierat na vedecké účely. Smernica 2010/63/EÚ o ochrane zvierat používaných na vedecké účely (ktorou sa zrušuje smernica č. 86/609) z tejto zásady vychádza a účinnosť nadobudla 1. januára 2013. Nariadenie č. 1007/2009 má okrem toho za cieľ zabezpečiť, aby sa výrobky pochádzajúce z tuleňov už nenachádzali na trhu EÚ.

G. Morská biodiverzita

Morská biodiverzita patrí do rámca akčných plánov biodiverzity pre prírodné zdroje a rybolov. Revízia stratégie EÚ v oblasti biodiverzity zdôrazňuje dôležitosť „dobrého ekologického stavu“ morí a pobrežných oblastí z hľadiska podpory biodiverzity. V júli 2008 nadobudla účinnosť aj smernica o morskej stratégii (2008/56) týkajúca sa ochrany a zachovania morského prostredia. Jej cieľom je zabezpečiť do roku 2020 dobrý stav morských vôd v EÚ a chrániť základňu zdrojov, od ktorej závisia hospodárske a spoločenské aktivity súvisiace s morom.

H. Lesy

Lesy tvoria takmer 30 % plochy povrchu sústavy Natura 2000. Existuje niekoľko opatrení zameraných na ich ochranu. Nariadenia č. 3528/86 a 2158/92 o ochrane lesov EÚ pred znečistením a požiarimi, ktorých platnosť sa skončila v roku 2002, boli začlenené do nariadenia č. 2152/2003 týkajúceho sa monitorovania lesov a environmentálnych interakcií (tzv. Forest Focus). Nariadením Rady č. 1615/89 sa zriadil Európsky lesnícky informačný a komunikačný systém (EFICS), čím sa vytvoril informačný systém pre lesníctvo. Oznámenie Komisie s názvom Nová stratégia lesného hospodárstva EÚ: pre lesy a sektor lesného hospodárstva (COM(2013)0659) bolo prijaté v septembri 2013. Následne závery Rady z 19. mája 2014 podčiarkujú význam sektora lesného hospodárstva pre EÚ a rozhodujúcu úlohu lesov pri umožnení štrukturálnej transformácie spoločnosti na hospodárstva využívajúce biologické materiály. V nariadení EÚ o dreve (č. 995/2010) sa stanovujú povinnosti hospodárskych subjektov uvádzajúcich drevo a výrobky z dreva na trh EÚ. Prostredníctvom zavedenia

klúčových povinností bojuje proti obchodu s nelegálne vyťaženým drevom a výrobkami z dreva a po prvý raz zakazuje uvádzať takéto drevo a výrobky z neho na trh EÚ.

I. Využívanie pôdy, zmena vo využívaní pôdy a lesné hospodárstvo (LULUCF)

Sektor LULUCF zahŕňa využívanie pôdy, stromov, rastlín, biomasy a dreva a jeho zvláštnosťou je, že popri vypúšťaní skleníkových plynov dokáže absorbovať CO₂ z atmosféry. Členské štáty sa v Kjótskom protokole zaviazali zabezpečiť, že do roku 2020 sa emisie skleníkových plynov pochádzajúce z využívania pôdy budú kompenzovať rovnocennou absorpciou CO₂, čo je možné vďaka ďalším opatreniam v tomto odvetví. EÚ sa v súčasnosti usiluje o zakotvenie tejto zásady (tzv. pravidlo nulového dlhu) do právnych predpisov EÚ na roky 2021 – 2030 tým, že po prvýkrát začlení sektor LULUCF do snáh EÚ o znižovanie emisií. Nariadením č. 2018/841 o začlenení emisií a odstraňovania skleníkových plynov z využívania pôdy, zo zmien vo využívaní pôdy a z lesného hospodárstva do rámca politik v oblasti klímy a energetiky na rok 2030, ktoré bolo prijaté v máji 2018 a nadobudlo účinnosť 9. júla 2018, sa vykonáva dohoda dosiahnutá vedúcimi predstaviteľmi EÚ v októbri 2014, na základe ktorej by k cieľu EÚ znížiť emisie do roku 2030 mali prispieť všetky odvetvia. Podľa tohto nariadenia by sa emisie skleníkových plynov z LULUCF mali počas obdobia 2021 – 2030 kompenzovať odstránením prinajmenšom ekvivalentného množstva CO₂ z atmosféry.

J. Finančné nástroje

Od roku 1992 je špecializovaným nástrojom EÚ na financovanie opatrení na ochranu životného prostredia program LIFE. Ochrana prírody a biodiverzita boli zahrnuté do čiastkových programov v štyroch fázach, ktoré sú už ukončené. Komisia riadi program LIFE, ktorý podporuje projekty v členských štátoch a v krajinách, ktoré nie sú členmi EÚ. Piata fáza programu LIFE (zavedená nariadením č. 1293/2013 a vzťahujúca sa na obdobie programu LIFE 2014 – 2020) pozostáva z dvoch čiastkových programov týkajúcich sa zmeny klímy a životného prostredia. Pre prírodu a biodiverzitu, ktoré sú súčasťou čiastkového programu pre životné prostredie, je k dispozícii rozpočet vo výške 1 155 miliónov EUR. Ďalšie finančné prostriedky na podporu biodiverzity boli poskytnuté v rámci poľnohospodárskej a rybárskej politiky, Kohézneho fondu a štrukturálnych fondov a viacročných výskumných rámcových programov.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Parlament ako spoluzákonodarca už dlho podporuje politiku EÚ v oblasti ochrany biodiverzity a zmeny klímy. V septembri 2010 Parlament prijal uznesenie o vykonávaní právnych predpisov zameraných na ochranu biodiverzity^[1] vzhľadom na cieľ týkajúci sa obdobia po roku 2010. Vyjadril hlboké znepokojenie nad tým, že zastavenie straty biodiverzity sa v medzinárodnej politickej agende nepovažuje za naliehavý problém, a žiadal zlepšenie riadenia biodiverzity vo vnútorných i vonkajších vzťahoch.

Na začiatku roka 2016 Komisia vyhlásila akčný plán na boj proti nezákonnému obchodovaniu s voľne žijúcimi druhmi, ktorý musia EÚ a členské štáty implementovať

[1]Prijaté texty, [P7_TA\(2010\)0325](#).

do roku 2020. V novembri 2016 prijal Parlament uznesenie^[2] ako odpoveď na tento akčný plán, ktorého cieľom je obmedzenie tejto organizovanej a deštruktívnej trestnej činnosti, ktorá je hrozbou pre biodiverzitu, lebo privádza veľa druhov na pokraj vyhynutia. Akčný plán má tri priority: prevenciu, presadzovanie práva a spoluprácu. V uznesení bol zdôraznený význam globálnej spolupráce medzi krajinami pôvodu, tranzitu a cieľovými krajinami. V októbri 2016^[3] a v októbri 2017^[4] prijal Parlament uznesenia, v ktorých sa vyjadruje proti povoľovaniu geneticky modifikovaných organizmov (GMO), napr. kukurice a sóje, zo strany Komisie, a podporuje úsilie o uľahčenie zákazu pestovania geneticky modifikovaných organizmov členskými štátmi v súlade s cieľom ochrany biodiverzity, prírody a pôdy.

V uznesení zo 14. októbra 2015 s názvom Smerom k novej medzinárodnej dohode o klíme, ktorá sa má podpísať v Paríži^[5], Parlament požadoval prijatie dohody, ktorá bude zahŕňať „komplexné úsilie všetkých odvetví“, a poznamenal, že využívanie pôdy má „značný nákladovo efektívny potenciál na zmierňovanie zmeny klímy a posilňovanie odolnosti“. Parlament vo svojom uznesení z 28. apríla 2015 o novej stratégii lesného hospodárstva EÚ: pre lesy a sektor lesného hospodárstva^[6] tiež zdôraznil, že udržateľné obhospodarovanie lesov môže zohrať dôležitú úlohu pri znižovaní emisií skleníkových plynov.

Georgios Amanatidis
05/2019

[2] Prijaté texty, [P8_TA\(2016\)0454](#).

[3] Prijaté texty, [P8_TA\(2016\)0388](#).

[4] Prijaté texty, [P8_TA\(2017\)0378](#).

[5] Prijaté texty, [P8_TA\(2015\)0359](#).

[6] Prijaté texty, [P8_TA\(2015\)0109](#).

